

Mr. Jasmin JAJČEVIĆ

JU Arhiv Tuzlanskog kantona

Društvo arhivskih zaposlenika Tuzlanskog kantona

jasmin.jajcevic989@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0760-6091

1.04 Stručni rad/Professional article

UDK/UDC: 930.25:069.5:061.4(497.6 Tuzla)

ARHIVSKE ZBIRKE U FUNKCIJI IZLOŽBENE DJELATNOSTI ARHIVA TUZLANSKOG KANTONA

Apstrakt: *Arhivske zbirke predstavljaju neprocjenjiv izvor historijskih podataka, kulturnog naslijeđa i identiteta jedne zajednice. Njihova uloga u izložbenoj djelatnosti sve je značajnija, jer omogućava dostupnost arhivske građe široj javnosti i doprinosi očuvanju kulturnog i historijskog naslijeđa. Arhiv Tuzlanskog kantona, kroz bogate arhivske zbirke, radi na očuvanju i prezentaciji važnih historijskih i kulturnih događaja koji su oblikovali ovu regiju. Izložbe koje se temelje na arhivskoj građi omogućavaju direktan uvid u prošlost, čineći historijske događaje i ličnosti dostupne široj javnosti, posebno mladima, studentima, građanima i istraživačima.*

U ovom radu prezentuju se načini na koji Arhiv Tuzlanskog kantona koristi vlastite pohranjene arhivske zbirke u izložbenoj djelatnosti, analizirajući neke izložbe, kao i uticaj koje ove izložbe imaju na javnu svijest i edukaciju. Korištenje dokumenata, fotografija, pisama i drugih materijala u izložbama ne samo da pomaže u očuvanju kulturne baštine, već omogućava i interaktivno učenje o prošlim vremenima. Takođe, razmatraju se izazovi u organizaciji i pripremi izložbi, te koja se arhivska građa prezentuje i način koji je atraktivan i edukativan za posjetioce svih uzrasta. Kroz analizu ovih faktora, rad pruža smjernice za dalji razvoj izložbene djelatnosti u arhivima, kao i za unapređenje pristupa arhivskim zbirkama u obrazovnom i kulturnom kontekstu.

Ključne riječi: *Arhivske zbirke, izložbe, izložbena djelatnost, Arhiv Tuzlanskog kantona, kulturno naslijeđe, historijski izvori.*

ARCHIVAL COLLECTIONS IN THE EXHIBITION ACTIVITY OF THE ARCHIVE OF TUZLA CANTON

Abstract: *Archival collections represent an invaluable source of historical data, cultural heritage, and the identity of a community. Their role in exhibition activities is becoming increasingly significant, as they allow access to*

archival material for the wider public and contribute to the preservation of cultural and historical heritage. The Archive of Tuzla Canton, through its rich archival collections, works on the preservation and presentation of important historical and cultural events that have shaped this region. Exhibitions based on archival material provide direct insight into the past, making historical events and figures accessible to the general public, especially young people, students, citizens, and researchers.

This paper presents the ways in which the Archive of Tuzla Canton uses its own stored archival collections in exhibition activities, analyzing certain exhibitions as well as the impact these exhibitions have on public awareness and education. The use of documents, photographs, letters, and other materials in exhibitions not only helps preserve cultural heritage but also enables interactive learning about past times. Additionally, the challenges in organizing and preparing exhibitions are discussed, as well as which archival materials are presented and the ways in which they are made attractive and educational for visitors of all ages. Through the analysis of these factors, the paper provides guidelines for the further development of exhibition activities in archives, as well as for improving access to archival collections in educational and cultural contexts.

Key words: *Archival collections, exhibitions, exhibition activity, Archive of Tuzla Canton, cultural heritage, historical sources.*

Uvod

Arhivske zbirke čine vještački združeni dokumenti, koji su sakupljeni na osnovu nekih zajedničkih osobina, bez obzira na njihovu provenijenciju.¹ Iste predstavljaju važno i značajno historijsko svjedočanstvo za izučavanje lokalne i regionalne historije i istaknutih ličnosti javnog, kulturnog i društveno-političkog života neke sredine.²

¹ Marta Mihaljević, Milica Mihaljević i Hrvoje Stančić, *Arhivistički rječnik: Hrvatsko-engleski/englesko-hrvatski*, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2015, 108.

² U kontekstu značaja arhivskih zbirki, važno je istaći da je Državna komisija za nacionalne spomenike Bosne i Hercegovine na sjednici od 7. decembra 2009. godine proglasila 34 fonda i zbirke, te 173 raritetna rukopisa i knjige Arhiva Tuzlanskog kantona nacionalnim spomenicima Bosne i Hercegovine. Od 34 fonda i zbirke za kvantitativnu stranu ovog pitanja je činjenica da je *12 arhivskih zbirki* proglašeno nacionalnim spomenicima Bosne i Hercegovine, i to devet općih zbirki, i to: Orijentalna zbirka (1578–1936), Radnički pokret i narodnooslobodilačka borba na sjeveroistočnoj Bosni (1920–1945), Mikroteka (1941–1945), Zločin u Srebrenici 1943. godine (1943–1947), Gradsko poglavarstvo Tuzla (1941–1944), Gradsko poglavarstvo Brčko (1878–1945), Fotografije (1873–1995), Stara štampa, Plakati, Dionice i obveznice (1912–1983) i Generalni štrajk rudara Bosne i Hercegovine i Husinska buna 1920. godine, i tri privatne zbirke tj. lične i porodične zbirke: Trgovačka kuća Nikole Pavlovića Brčko (1840–1865), Jovan R. Đukić (1890–1892) i Porodica Vučkovački (1916–1952). Vidi više: *Odluka o proglašenju fondova i zbirki*

Historijski podaci iz arhivskih zbirki posebno su važni za izradu monografija mjesta, ustanova ili institucija, ili izradu rodoslovnih monografija. Ova vrsta historijske građe je osnova za izradu izložbi. Mnogo je primjera u historiografiji, posebno u novije vrijeme gdje su izvori iz arhivskih zbirki, osobito iz ličnih i porodičnih zbirki bili krucijalni u nastanku veoma zanimljivih historijskih publikacija, izložbi i dr. Arhivske zbirke³, predstavljaju značajan segment kulturnog naslijeđa kojeg baštine arhivi, te se posebna pažnja pridaje njihovoj prezentaciji i objavljivanju. To se, u najvećoj mjeri, radi kroz izradu arhivskih izložbi.

Izložbe su sastavni dio stručnih aktivnosti Arhiva pomoću kojih pobliže upoznajemo javnost sa sadržajem arhivske građe (u ovom slučaju arhivskih fondova i zbirki) koji se nalaze u Arhivu Tuzlanskog kantona. Na taj način potiče se interes javnosti za njihovo korištenje.⁴

Prilog 1. Plakati izložbi: “Industrijsko naslijeđe – treba li nam (2008) i “Fondovi i zbirke JU Arhiva Tuzlanskog kantona” (2018).

Arhiva Tuzlanskog kantona nacionalnim spomenicima kulture, br. 04.2-2-40/2009-62 od 2. 2. 2009. godine, “Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, br. 28/2010.

³ Više o arhivskim zbirkama vidi: Jasmin Jajčević, Značaj i korištenje arhivskih zbirki i njihova tehničko-tehnološka zaštita – iskustva Arhiva Tuzlanskog kantona, *Arhivska praksa*, br. 19, Tuzla 2016, 174-191; Izet Šabotić, Nermana Hođžić, Selma Isić, *Vodič kroz fondove i zbirke Arhiva Tuzlanskog kantona*, Tuzla 2012. (dalje: I. Šabotić, N. Hođžić, S. Isić, *Vodič kroz fondove i zbirke Arhiva TK*).

⁴ *Fondovi i zbirke JU Arhiva Tuzlanskog kantona u Tuzli* - Tokom 2018. godine Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, u okviru projekta „Predstavljanja i afirmacije nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine sa područja Tuzlanskog kantona u elektronskim i drugim aktuelnim medijima“, kroz posebno pripremljene stručne priloge (tekst i odabrane fotografije), prezentovao sve nacionalne spomenike sa područja Tuzlanskog

Izložbe arhivskih dokumenata jedan su od značajnijih vidova popularisanja arhivske djelatnosti i kulturno-obrazovnog djelovanja arhiva.⁵ Izložbena aktivnost arhiva je od početnih kratkotrajnih, periodičnih, opštih i nepokretnih izložbi, prerasla u intenzivnu izložbenu aktivnost gdje osim već navedenih dominiraju tematske, pedagoške, trajno aktivne, odnosno stalne postavke izložbi, zatim pokretne izložbe, koje izlaze van okvira ne samo lokalne zajednice, nego i države.⁶ Značajno je zapaziti da se od početnih tema izložbi koje su se odnosile na određene političke i historijske događaje te istaknute ličnosti, arhivi orjentišu na suptilnije sadržaje koji se tematski odnose na konkretnija pitanja prezentacije arhivske građe, poput planskog predstavljanja

Prilog 2. Izložba *Graditeljski simboli Tuzle* postavljena na Trgu slobode u povodu obilježavanja “Dana europskog naslijeđa” (2022).

“Stariji kroz izložbu mogu evocirati uspomene, a mladi bolje upoznati Tuzlu”.

kantona, koji ujedno predstavljaju najvrijednija dobra kulturno-historijskog naslijeđa. Tako je i predstavio Fondove i zbirke JU Arhiva Tuzlanskog kantona u saradnji sa Turističkom zajednicom Tuzlanskog kantona i uz saglasnost i podršku nadležnog Ministarstva za kulturu, sport i mlade Tuzlanskog kantona. Vidi: <https://bastina.ba/fondovi-i-zbirke-arhiva-tuzlanskog-kantona/>; <https://www.bhstring.net/tuzlauslikama/tuzlarije/viewnewnews.php?id=85347> (Pristup: 5.12.2024). *Industrijsko naslijeđa u fondovima i zbirkama Arhiva Tuzlanskog kantona* - U povodu obilježavanja dana spomenika i spomeničkih cjelina u Arhivu Tuzlanskog kantona je 16. aprila 2021. godine bila postavljena izložba pod nazivom „Industrijsko naslijeđe u fondovima i zbirkama Arhiva Tuzlanskog kantona”. Vidi: <https://www.flickr.com/photos/189074330@N04/albums/72157718938332367/>; <https://www.arhivtk.ba/?p=4922>; <https://www.youtube.com/watch?v=51K5r5F12pg>; <https://www.youtube.com/watch?v=AYoAbazmbk>. (Pristup: 5.12.2024).

⁵ Samija Sarić, Izložbe arhivskih dokumenata, *Glasnik arhiva i društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, god. XXII, knj. XXII, Sarajevo 1982, 95. (dalje: S. Sarić, *Izložbe arhivskih dokumenata*).

⁶ Izet Šabotić, Omer Zulić, Izložbe u funkciji afirmacije arhivske djelatnosti (primjer Arhiva Tuzlanskog kantona), Zbornik radova, “4. Zagrebački arhivski dan” – *Arhivistika-kultura-znanost: partnerstvo za razvoj*, Zagreb, 30. studenog 2012, Zagreb 2013, 10. (dalje: I. Šabotić, O. Zulić, *Izložbe u funkciji afirmacije arhivske djelatnosti*).

arhivskih zbirki (fotografske građe, razglednica, memoranduma, plakata), kao i teme koje se odnose na zaštitu industrijskog kulturnog naslijeđa, rodoslovlje, sport i dr.

Prilikom predstavljanja izložbenih sadržaja arhivi nastoje uključiti što veći broj građana. Naročitu pažnju pri tome posvećuju najmlađim generacijama (učenicima), zatim studentima, penzionerima te ostalim građanima. Bitna ciljna grupa kojoj arhivi posvećuje pažnju jesu građani tzv. treće generacije odnosno penzioneri koji su istinski prijatelji arhiva i koji redovno ne samo posjećuju arhive nego i pohranjuju značajan dio arhivske građe lične i porodične provenijencije.⁷

U kontekstu posvećivanja pažnje učenicima i njihovog angažmana Arhiv Tuzlanskog kantona je u 2023. i 2024. godini u saradnji sa Društvom arhivskih zaposlenika Tuzlanskog kantona i Mješovitom srednjom Građevinsko-geodetskom školom Tuzla u okviru manifestacija “Dani europskog naslijeđa” i “Ljeto u Tuzli” pripremili izložbu pod nazivom “Biseri tuzlanske arhitekture”. Na izložbi su predstavljeni panoji i makete značajnih tuzlanskih sakralnih, kulturnih i obrazovnih objekata koji su predstavljanjem pred publikom „oživjeli“ na jedan nezaboravan način. Izložba predstavlja bogatu arhitektonsku baštinu grada, uglavnom iz osmanskog i austrougarskog perioda. Izložbeni panoji i makete detaljno prikazuju neke od najpoznatijih i najznačajnijih građevinskih objekata u Tuzli, koji čine bitan dio kulturnog identiteta grada.⁸

Prilog 3. *Dodjela priznanja učenicima na otvaranju izložbe “Biseri tuzlanske arhitekture”, Tuzla, 25.9.2024.*

⁷ I. Šabotić, O. Zulić, *Izložbe u funkciji afirmacije arhivske djelatnosti*, 11.

⁸ Jasmin Jajčević, *Izložba „Biseri tuzlanske arhitekture”, @rhivi*, br. 15, Zagreb 2024; <https://grad.tuzla.ba/vijesti/u-tuzli-otvorena-izlozba-biseri-tuzlanske-arhitekture/>; <https://ugip->

Izložba je zainteresovala tuzlansku publiku koja je prisustvovala u velikom broju, uključujući i predstavnike javnog i kulturnog života Tuzle. Izložba “Biseri tuzlanske arhitekture” konceptualno se sastoji iz dva dijela: prvi priprema Arhiv Tuzlanskog kantona istražuje arhivsku građu i na osnovu nje prezentira određene arhivalije, dokumente, fotografije, skice, crteže, projekte kroz izložbene panoje; drugi dio čine makete objekata, koje su uradili učenici Građevinsko-geodetske škole Tuzla, na osnovu pripremljenih izložbenih panoa.

Značaj fotografije za izradu izložbi

Pripremanje izložbi zahtjeva mnogo truda i znanja, jer iz velikog broja dokumenata koji se nalaze u okviru određene arhivske zbirke, treba rješavati i niz drugih problema koji su vezani za određeni period, temu ili ličnost na koju se odnose, a to je da često najinteresantniji dokumenti nedostaju pa se vrše dopune iz drugih fondova i zbirki.⁹

Važan segment arhivskih izložbi jesu fotografije, koje se nalaze u određenom broju arhivskih zbirki koje posjeduje Arhiv Tuzlanskog kantona, pa i u samoj *Zbirci fotografija*¹⁰ (digitalna zbirka). Fotografija danas postaje sve više primarni historijski izvor, a ne samo ilustracija koja ima estetski doživljaj. U proteklih više od jednog i po stoljeća fotografija je postala univerzalni oblik komunikacije koju svi razumiju.¹¹ Uzimajući u obzir navedenu činjenicu Arhiv Tuzlanskog kantona je priredio značajan broj arhivskih izložbi u kojima su dominirale fotografije kao historijski izvor.¹²

Koliko je značajna fotografija govori i činjenica, da je Arhiv Tuzlanskog kantona organizovao niz izložbi gdje su u fokus stavljene zbirke u čijem sastavu najviše prevladavaju fotografije. Takve izložbe su: *Fotografijom protiv*

tz.ba/en/izlozba-biseri-tuzlanske-arhitekture--25-9-2024/; <https://bkctuzla.ba/u-galeriji-bkc-tk-otvorena-izlozba-biseri-tuzlanske-arhitekture/>; <https://www.rtvslon.ba/izlozene-makete-vaznih-objekata-kojih-vise-nema-u-tuzli-kako-su-izgledali/>; <https://tuzlainfo.ba/index.php/novosti/item/250761-biseri-tuzlanske-arhitekture-izlozene-makete-pet-prelijepih-objekata-kojih-vise-nema-foto/> i dr. (Pristup: 5.12.2024).

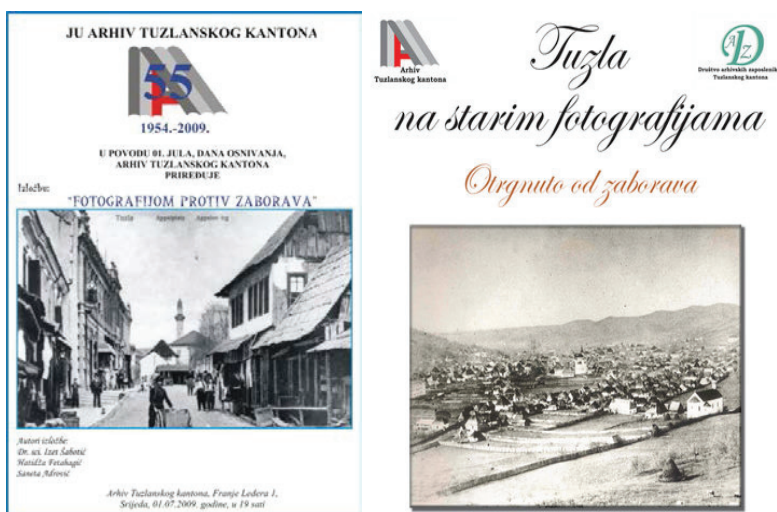
⁹ Saneta Adrović, Arhivske izložbe kao oblik unapređenja međuarhivske i međunarodne saradnje – iskustva Arhiva Tuzlanskog kantona, *Arhivska praksa*, br. 19, Tuzla 2016, 391-392; S. Sarić, *Izložbe arhivskih dokumenata*, 96.

¹⁰ I. Šabotić, N. Hodžić, S. Isić, *Vodič kroz fondove i zbirke Arhiva TK*, 368-369.

¹¹ Više o fotografiji i njenoj historijskoj vrijednosti vidi: Omer Zulić, Zaštita fotografske građe u nastajanju i njena historijska vrijednost, *Arhivska praksa*, br. 13, Tuzla 2010, 183-189. (dalje: O. Zulić, *Zaštita fotografske građe*). Također vidi: Deana Kovačec, Standardni postupci u obradi i zaštiti zbirki fotografija, *Arhivski vjesnik*, vol. 48, no. 1, Zagreb 2005, 69-82; Mary Lynn Ritzenthaler, Gerald J. Munoff, Margery S. Long, *Upravljanje zbirakama fotografija*, Zgreb 2004 (prijevod Ivan Dovranić); Nikola Marušić, *Fotografija u Bosni i Hercegovini do 1918*, Tuzla 2002; Hrvoje Gržina, Šta je fotografija?, *Informatica museologica*, no. 49, Zagreb 2018, 11-14. i dr.

¹² O. Zulić, *Zaštita fotografske građe*, 186.

zaborava¹³ (gdje se iz fondusa ličnih i porodičnih zbirki¹⁴ koje posjeduje Arhiv Tuzlanskog kantona predstavila Tuzla i okolina – njene znamenitosti, arhitektura, ulice, trgovi itd). Na izloženim fotografijama prikazana je Tuzla, kao i okolna mjesta, u osmanskom i austrougarskom periodu. Eksploatacija soli, tonjenje Tuzle, objekti koji su nekada postojali, također se moglo vidjeti na fotografijama koje su u posjedu Arhiva Tuzlanskog kantona.¹⁵ Ovim se nastojalo podstaći građanstvo da svoje lične i porodične fotografije pohranjuje u Arhiv.

Prilog 4. Plakati izložbi – “Fotografijom protiv zaborava” i “Tuzla na starim fotografijama – otrgnuto od zaborava”.

Jedna druga izložba bila je posvećena razglednicama – *Pozdrav iz Donje Tuzle – stare razglednice Tuzle*¹⁶, gdje se na jedan drugi način nastojala predstaviti Tuzla i okolina kroz historiju, počev od austrougarskog perioda putem razglednica. Značajno je istaći da je ova izložba nastala iz arhivske građe lične zbirke Ataha Mahića¹⁷. Isti je pohranio u Arhiv Tuzlanskog kantona značajan broj razglednica i drugih fotografija, od čega je napravljena zbirka, koja je putem

¹³ Izložba *Fotografijom protiv zaborava* (autori: I. Šabotić, S. Adrović, H. Fetahagić) otvorena je u prostorijama Arhiva Tuzlanskog kantona 1. jula 2009. godine, povodom obilježavanja 55. godišnjice postojanja i rada Arhiva Tuzlanskog kantona. Postavljena takođe u Republici Hrvatskoj (Osijek i Beli Manastir). Vidi: https://www.arhivtk.ba/?page_id=87 (Pristup: 5.12.2024).

¹⁴ I. Šabotić, N. Hodžić, S. Isić, *Vodič kroz fondove i zbirke Arhiva TK*, 386-402.

¹⁵ <https://sodalive.ba/drustvo/55-godina-arhiva-tk-obiljezjeno-izlozboom-fotografija-i-promocijom-knjige/> (Pristup: 5.12.2024).

¹⁶ Izložba *Pozdrav iz Donje Tuzle* (autor: Atah Mahić), postavljena u Arhivu Tuzlanskog kantona 8. 12. 2011. godine, povodom obilježavanja *Dana arhiva i arhivske službe u Bosni i Hercegovini*. Organizatori izložbe su: JU Arhiv Tuzlanskog kantona i Društvo arhivskih zaposlenika Tuzlanskog kantona Tuzla.

¹⁷ Arhiv Tuzlanskog kantona, *Zbirka Atah Mahić*. Vremenski raspon građe: 1884 – 2013. Količina građe: 34 CD (2.941 fotografija), 4 sveske.

izložbe predstavljena široj javnosti i na taj način se popularisala arhivska djelatnost.

Također, tu su i izložbe posvećene predstavljanju ličnosti (života i djela). Jedna takva je izložba pod nazivom *Nuraga Softić – put umjetnika*, urađena na osnovu zbirke koju je Nuraga Softić¹⁸ predao Arhivu Tuzlanskog kantona. Kroz ovu izložbu predstavljen je jedan entuzijasta i zaljubljenik u fotografiju. Najpoznatiji i najnagrađivaniji bosanskohercegovačkih umjetnik – fotograf. Kroz fotografije je predstavio važne detalje prošlosti, tradicije i identiteta (svadbeni teferiči, bajramska sijela, bosanska žena i bosanska nošnja, krajolici, arhitektura itd).¹⁹ Naravno kroz izložbu je predstavljen i njegov život, brojna priznanja i nagrade koje je dobio, mnogobrojne izložbe koje je priredio itd.

Novi koncept izložbi

U novije vrijeme arhivi sve više odstupaju od opštih izložbi te se okreću ka realizaciji izložbi sa novim pristupom, a to je da se samo otvore zanimljive i aktuelne teme, neke kratke priče, a da se dalje istraživanje prepusti istraživačima. U tom smislu je značajna idejnost i kreativnost u odabiru prave teme u pravo vrijeme.²⁰ Ovakav odabir tema je također drugačiji, jer se uzimaju teme iz svakodnevnog života ljudi, koje su u tom smislu zanimljivije širem krugu građana, a ne samo uskom krugu istraživača. Takav jedan koncept je prezentovanje arhivske građe zbirki kroz kratke priče, gdje je Arhiv Tuzlanskog kantona konceptom zamišljenim kroz *Priče iz prošlosti*²¹ otvorio zanimljive teme, koje govore prije svega o čovjekovoj svakodnevnici, ljudima, njihovim sudbinama, te temama koje su na određeni način odredile i oblikovale ljude i njihove živote. Riječ je o izložbi gdje je svaki pano jedna priča za sebe, tj urađena na osnovu jedne zbirke ili fonda. Ovakav pristup izradi izložbi jedan su od najznačajnijih i najvrijednijih oblika i djelovanja izložbene aktivnosti arhiva, na čemu se u budućnosti mora više raditi.

Ovim konceptom, Arhiv Tuzlanskog kantona nastoji ostvariti dva cilja: jednom izložbom aktuelizirati i otvoriti više tema, odnosno „priča“, a sa druge strane, kroz prezentirane „priče“ odnosno teme, animirati stručnu i naučnu javnost na dodatna istraživanja.

¹⁸ Arhiv Tuzlanskog kantona, *Zbirka Nuraga Softić*. Zbirka sadrži 1258 fotografija u digitalnom obliku, 150 originalnih fotografija i 79 novinskih članaka u digitalnom obliku. Nuraga Softić se počeo baviti fotografijom 1951. godine. Fotografije su različite tematike, uglavnom su u crno-bijeloj tehnici, nešto manji broj je u boji. Tokom svog 60-godišnjeg bavljenja umjetničkom fotografijom dobio je mnogobrojne nagrade i priznanja jer je punih 30 godina bio redovan izlagač na domaćim i međunarodnim izložbama.

¹⁹ Više vidi: Izet Šabotić, Omer Zulić, „*Nuraga Softić – put umjetnika*“. *Povodom obilježavanja šezdesetogodišnjeg bavljenja fotografijom*. Katalog, Tuzla 2011, 3-24.

²⁰ Vidi: <https://www.icarushrvatska.hr/priceizarhiva>. (Pristup: 6.12.2024).

²¹ Vidi: <https://www.arhivtk.ba/?p=6863>; https://www.youtube.com/watch?v=fzn_pSW2HN8. (Pristup: 6.12.2024).

Prilog 5. Izložba "Priče iz prošlosti", postavljena 1.7.2024. godine u povodu obilježavanja 70 godina arhivske djelatnosti u tuzlanskoj regiji.

Neke od priča sa vrlo neobičnim, ali zanimljivim naslovima *Čestitam ti beže i viteže* – govori o prvom doktoru pravnih nauka u Bosni i Hercegovini, političaru i velikom županu tuzlanske oblasti²², riječ je o dr. Ahmed-begu Defterdareviću²³. *Zaljubljeni kipar*, priča o Franji Lederu koji je pored kiparstva, imao i zagonetni ljubavni život, gdje se kroz pisma koje je pisao ispričala jedna zanimljiva priča.²⁴ *Stravstveni hroničar*, priča vezana za običnog radnika (Mumin Trumić), koji je prilikom boravka u zarobljeništvu u Austriji 1944. vidio kako neki austrijanac vodi dnevnik, zapisuje, pa je odlučio da i on kada se vrati počne baviti time. Njegova zbirka sadrži veoma značajnu građu za istraživanje prošlosti Tuzle i okoline.²⁵ Pisanjem se počeo baviti sa nepunih 20 godina, a punih 56 godina, odlučno i neumorno svaki dan je pisao. U njegovim hronikama zabilježene su sve zanimljivosti koje su plijenile njegovu pažnju. Od vremenskih prilika i neprilika, političkih aktualnosti, kulturnih i drugih događaja, rođenih, vjenčanih, umrlih, lokalnih običaja, tradicije, narodne nošnje, starih zanata itd.²⁶

Novi koncept izložbe ne podrazumijeva dosadašnji čisto faktografski pristup ciljanoj temi, nego se kroz osnovne i neophodne činjenice, uz jednostavan i razumljiv jezički stil, prezentiraju zanimljivosti vezane za određenu „priču“. Takođe, nazivi „priča“ su zagonetni, te sami po sebi ne otkrivaju suštinu „priče“,

²² Arhiv Tuzlanskog kantona, *Zbirka Ahmed-beg Defterdarević*.

²³ Više o Ahmed-begu Defterdareviću vidi: Nedim Hasić, Ahmed-beg Defterdarević, prvi Bošnjak s titulom doktora nauka, *Stav, list za politiku, društvo i kulturu*, 25.1.2024. <https://stav.ba/vijest/ahmed-beg-defterdarevic-prvi-bosnjak-s-titulom-doktora-nauka/23176> (Pristup: 6.12.2024).

²⁴ Arhiv Tuzlanskog kantona, *Zbirka Franjo Leder*.

²⁵ Arhiv Tuzlanskog kantona, *Zbirka Mumin Trumić*.

²⁶ Vidi više: Omer Zulić, Kronike i njihova važnost za historijska istraživanja s osvrtom na osobnu zbirku kroničara Mumina Trumića pohranjenu u Arhivu Tuzlanskog kantona, *Radovi sa 50. savjetovanja hrvatskih arhivista – Privatno arhivsko gradivo i koncept sveopuhvatnog arhiva*, Osijek, 24-26. listopada 2018, Osijek 2018, 27-40; <https://www.zivinice.ba/zanimljivosti/etno-avlijazaostavstina-mumina-trumica-49948.html> (Pristup: 6.12.2024).

već građani i istraživači moraju pročitati cijelu priču da bi shvatili o čemu govori.²⁷

Značajno je istaći da ovakav koncept izložbe omogućava kontinuirani rad na dopunjavanju izložbe, odnosno „priča“. Dakle, ovim pristupom, izložba *Priče iz prošlosti* je konstantno otvorena, te će se u naredom periodu dopunjavati zanimljivim „pričama“ koje svjedoče o ljudima, njihovim sudbinama, svakodnevnom životu, interesantnim detaljima iz svakodnevice i slično.

Izložbe omogućavaju neposredni kontakt posjetilaca sa arhivskom građom te obogaćuju i utiču na uzdizanje na obrazovnom i kulturnom planu. Potpomažu da cjelokupna društvena zajednica shvati i uvidi značaj pisanog kulturnog naslijeđa, na koji se način utiče na razvoj svijesti o značaju arhivske građe (arhivskih zbirki) kao i institucija koje čuvaju i vode brigu o zaštiti kulturnog naslijeđa. Sa druge strane, društvena zajednica (učenici, studenti, penzioneri, građani) odnosno konzumenti kulturnih sadržaja (izložbi) arhiva, uspostavljaju bliskiju vezu sa arhivima te postaju emisari koji šire pozitivne i dobre spoznaje o arhivima u društvu.

Zaključak

Arhivske zbirke predstavljaju važno i značajno historijsko svjedočanstvo. Ova vrsta historijske građe je osnova za izradu izložbi. Izvori iz arhivskih zbirki, osobito iz ličnih i porodičnih zbirki su ključni u nastanku veoma zanimljivih izložbi.

Izložbe su sastavni dio stručnih aktivnosti arhiva pomoću kojih pobliže upoznajemo javnost sa sadržajem arhivske građe (u ovom slučaju arhivskih fondova i zbirki) koji se nalaze u Arhivu Tuzlanskog kantona. Izložbe arhivskih dokumenata jedan su od značajnijih vidova popularisanja arhivske djelatnosti i kulturno-obrazovnog djelovanja arhiva

U realizaciju izložbenih sadržaja arhivi nastoje uključiti što veći broj građana. Naročitu pažnju pri tome posvećuje najmlađim generacijama (učenicima), zatim studentima, penzionerima te ostalim građanima. Izložbena aktivnost mnogostruko utiče na nivo obrazovanja šire društvene zajednice. S druge strane, povećanje obrazovnog nivoa građana utiče i na njihovo kulturno uzdizanje, što za rezultat ima povećano interesovanje, ali i veći senzibilitet građana prema arhivskoj građi i arhivima.

Važan segment arhivskih izložbi jesu fotografije, koje se nalaze u velikom broju arhivskih zbirki koje posjeduje Arhiv Tuzlanskog kantona. Uzimajući u obzir navedenu činjenicu Arhiv Tuzlanskog kantona je priredio značajan broj arhivskih izložbi u kojima su dominirale fotografije kao historijski izvor.

²⁷ Vidi: Uvodni tekst na početnom panelu izložbe „Priče iz arhiva“.

Arhivi u novije vrijeme sve više odstupaju od općih izložbi te se okreću ka realizaciji izložbi sa novim pristupom, a to je da se samo otvore zanimljive i aktuelne teme, neke kratke priče, a da se dalje istraživanje prepusti istraživačima. Takav jedan koncept je prezentovanje arhivske građe zbirki kroz kratke priče, gdje je Arhiv Tuzlanskog kantona konceptom zamišljenim *Priče iz prošlosti* otvorio zanimljive teme, koje govore prije svega o čovjekovoj svakodnevnici, ljudima, njihovim sudbinama, te temama koje su na određeni način odredile i oblikovale ljude i njihove živote. Riječ je o izložbi gdje je svaki pano jedna priča za sebe, tj urađena na osnovu jedne zbirke ili više njih. Ovakav pristup izradi izložbi jedan su od najznačajnijih i najvrednijih oblika i djelovanja izložbene aktivnosti arhiva, na čemu se u budućnosti mora više raditi.

Izložbe omogućavaju neposredni kontakt posjetilaca sa arhivskom građom te obogaćuju i utiču na uzdizanje na obrazovnom i kulturnom planu. Potpomažu da cjelokupna društvena zajednica shvati i uvidi značaj pisanog kulturnog naslijeđa, na koji se način utiče na razvoj svijesti o značaju arhivske građe (arhivskih zbirki) kao i institucija koje čuvaju i vode brigu o zaštiti kulturnog naslijeđa.

Summary

Archival collections represent an important and significant historical testimony. This type of historical material forms the basis for creating exhibitions. Sources from archival collections, especially from personal and family collections, are crucial in the creation of very interesting exhibitions.

Exhibitions are an integral part of the professional activities of archives, through which the public becomes more familiar with the content of archival materials (in this case, archival fonds and collections) held by the Archive of Tuzla Canton. Exhibitions of archival documents are one of the most important forms of promoting archival work and the cultural and educational activities of archives.

In organizing exhibitions, archives strive to include as many citizens as possible. Special attention is given to the youngest generations (students), followed by university students, retirees, and other citizens. Exhibition activities significantly impact the level of education within the broader community. On the other hand, the increase in the educational level of citizens also affects their cultural development, which results in increased interest and greater sensitivity toward archival materials and archives.

An important segment of archival exhibitions is photographs, which are found in large numbers in the archival collections held by the Archive of Tuzla Canton. Considering this fact, the Archive of Tuzla Canton has organized a significant number of archival exhibitions where photographs have dominated as a historical source.

Recently, archives have been moving away from general exhibitions and focusing more on implementing exhibitions with a new approach. This approach opens up interesting and current topics or short stories, while further research is left to the researchers. One such concept is presenting archival materials through short stories, where the Archive of Tuzla Canton, with its concept *Stories from the Past*, has opened fascinating topics that primarily address people's daily lives, their destinies, and themes that have in some way defined and shaped people and their lives. This is an exhibition where each panel tells a story of its own, created from one or more collections. This approach to creating exhibitions is one of the most significant and valuable forms of exhibition activity in archives, and more work must be done on this in the future.

Exhibitions enable direct contact between visitors and archival materials, enriching and influencing the elevation of education and culture. They help the entire community understand and recognize the importance of written cultural heritage and how it influences the development of awareness about the significance of archival materials (archival collections) and the institutions that preserve and protect this cultural heritage.

BIBLIOGRAFIJA/BIBLIOGRAPHY

Neobjavljeni izvori/Unpublished sources:

- JU Arhiv Tuzlanskog kantona, Tuzla
- *Zbirka Atah Mahić.*
 - *Zbirka Nuraga Softić.*
 - *Zbirka Ahmed-beg Defterdarević.*
 - *Zbirka Franjo Leder.*
 - *Zbirka Mumin Trumić.*

Službeni listovi/Official Gazettes:

1. *Odluka o proglašenju fondova i zbirke Arhiva Tuzlanskog kantona nacionalnim spomenicima kulture, br. 04.2-2-40/2009-62 od 2. 2. 2009. godine*, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 28/2010.

Knjige/Books:

1. Marušić Nikola, *Fotografija u Bosni i Hercegovini do 1918*, Tuzla 2002.
2. Mihaljević Marta, Mihaljević Milica i Stančić Hrvoje, *Arhivistički rječnik: Hrvatsko-engleski/englesko-hrvatski*, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2015.
3. Ritzenthaler Mary Lynn, Munoff Gerald J, Long Margery S, *Upravljanje zbirnama fotografija*, Zgreb 2004. (prijevod Ivan Dovranić).
4. Šabotić Izet, Hodžić Nermana, Isić Selma, *Vodič kroz fondove i zbirke Arhiva Tuzlanskog kantona*, Tuzla 2012.
5. Šabotić Izet, Zulić Omer, „Nuraga Softić – put umjetnika“. *Povodom obilježavanja šezdesetogodišnjeg bavljenja fotografijom*. Katalog, Tuzla 2011.

Članci/Articles:

1. Adrović Saneta, Arhivske izložbe kao oblik unapređenja međuarhivske i međunarodne saradnje – iskustva Arhiva Tuzlanskog kantona, *Arhivska praksa*, br. 19, Tuzla 2016, 390-403.
2. Gržina Hrvoje, Šta je fotografija?, *Informatica museologica*, no. 49, Zagreb 2018, 11-14.
3. Hasić Nedim, Ahmed-beg Defterdarević, prvi Bošnjak s titulom doktora nauka, *Stav, list za politiku, društvo i kulturu*, 25.1.2024. <https://stav.ba/vijest/ahmed-beg-defterdarevic-prvi-bosnjak-s-titulom-doktora-nauka/23176>.
4. Jajčević Jasmin, Izložba „Biseri tuzlanske arhitekture”, *@rhivi*, br. 15, Zagreb 2024.
5. Jajčević Jasmin, Značaj i korištenje arhivskih zbirki i njihova tehničko-tehnološka zaštita – iskustva Arhiva Tuzlanskog kantona, *Arhivska praksa*, br. 19, Tuzla 2016, 174-191;
6. Kovačec Deana, Standardni postupci u obradi i zaštiti zbirki fotografija, *Arhivski vjesnik*, vol. 48, no. 1, Zagreb 2005, 69-82;
7. Sarić Samija, Izložbe arhivskih dokumenata, *Glasnik arhiva i društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, god. XXII, knj. XXII, Sarajevo 1982, 95-100.
8. Šabotić Izet, Zulić Omer, Izložbe u funkciji afirmacije arhivske djelatnosti (primjer Arhiva Tuzlanskog kantona), Zbornik radova, “4. Zagrebački arhivski dan” – *Arhivistika-kultura-znanost: partnerstvo za razvoj*, Zagreb, 30. studenog 2012, Zagreb 2013, 9-17.
9. Zulić Omer, Kronike i njihova važnost za historijska istraživanja s osvrtom na osobnu zbirku kroničara Mumina Trumića pohranjenu u Arhivu Tuzlanskog kantona, *Radovi sa 50. savjetovanja hrvatskih arhivista – Privatno arhivsko gradivo i koncept sveopuhvatnog arhiva*, Osijek, 24-26. listopada 2018, Osijek 2018, 27-40.
10. Zulić Omer, Zaštita fotografske građe u nastajanju i njena historijska vrijednost, *Arhivska praksa*, br. 13, Tuzla 2010, 183-189.

Internet:

1. <https://bastina.ba/fondovi-i-zbirke-arhiva-tuzlanskog-kantona/>.
2. <https://bkctuzla.ba/u-galeriji-bkc-tk-otvorena-izlozba-biseri-tuzlanske-arhitekture/>.
3. <https://grad.tuzla.ba/vijesti/u-tuzli-otvorena-izlozba-biseri-tuzlanske-arhitekture/>.
4. <https://sodalive.ba/drustvo/55-godina-arhiva-tk-obiljezjeno-izlozbo-fotografija-i-promocijom-knjige/>.
5. <https://tuzlainfo.ba/index.php/novosti/item/250761-biseri-tuzlanske-arhitekture-izlozene-makete-pet-prelijepih-objekata-kojih-vise-nema-foto/>.
6. https://ugip-tz.ba/en/izlozba-biseri-tuzlanske-arhitekture-_25-9-2024/.
7. <https://www.arhivtk.ba/?p=4922>.
8. <https://www.arhivtk.ba/?p=6863>.
9. https://www.arhivtk.ba/?page_id=87.
10. <https://www.bhstring.net/tuzlauslikama/tuzlarije/viewnewnews.php?id=85347>.
11. <https://www.flickr.com/photos/189074330@N04/albums/72157718938332367/>.
12. <https://www.icarushrvatska.hr/pricezarhiva>.
13. <https://www.rtvslon.ba/izlozene-makete-vaznih-objekata-kojih-vise-nema-u-tuzli-kako-su-izgledali/>.
14. <https://www.youtube.com/watch?v=51K5r5F12pg>.
15. <https://www.youtube.com/watch?v=AYoAbazmblk>.
16. https://www.youtube.com/watch?v=fzn_pSW2HN8.
17. <https://www.zivinice.ba/zanimljivosti/etno-avlijazaostavstina-mumina-trumica-49948.html>.